

Jordi Muñoz

Principi de realitat

Una proposta per a l'endemà del Procés

L'AVENÇ,

PRINCIPI DE REALITAT

Jordi Muñoz

PRINCIPI DE REALITAT

Una proposta per a l'endemà del Procés

L'AVENÇ
Barcelona
2020

Barcelona, març de 2020
© del text, Jordi Muñoz Mendoza
© d'aquesta edició, L'Avenç, S.L., 2020
Passeig de Sant Joan, 26, 2n 1a
08010 Barcelona
Telèfon: 93 245 79 21 Fax: 93 265 44 16
www.lavenc.cat
www.elsllibresdelavenc.cat
www.llegirencatala.cat

Es reserven tots els drets.
Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada
amb l'autorització dels seus titulars, amb excepció prevista per la llei.
Adreci's a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprògràfics)
si necessita reproduir algun fragment d'aquesta obra
(www.conlicencia.com; 93 272 04 47).

L'Avenç forma part de l'Associació d'Editorials Independents Llegir en Català.

Disseny i composició: L'Avenç
Fotografia de la coberta: Rèplica en miniatura de l'urna de l'110. ©JMM/L'Avenç

BIC: JPH
ISBN: 978-84-16853-38-0
Ref. AVEN120
Dipòsit legal: B. 2927-2020
Imprès a Gràfiques 92

TAULA

Prefaci. Un altre llibre sobre el Procés?	9
Part I. ABANS DEL PROCÉS	17
1. Com hem arribat fins ací?	19
2. Anatomia d'una revolta democràtica	51
Part II. CONTRA EL PROCÉS	73
3. La resposta autoritària de l'estat.....	75
4. Ciutadans i la polarització interna.....	87
5. Qui enyora el vell catalanisme?.....	97
Part III. BALANÇ CRÍTIC DEL PROCÉS	107
6. Per què Catalunya no és independent?.....	109
7. Legitimitat i poder polític a Catalunya: el gran error del Procés.....	129
Part IV. DESPRÉS DEL PROCÉS	157
8. <i>Traïdors</i> i <i>hiperventilats</i> : la divisió inevitable?	159
9. Opcions de futur, ara que la pols s'assenta.....	169
10. Per guanyar, cal guanyar.....	177
11. El referèndum com a solució.....	193
Epíleg. Sobre el diàleg.....	213

Per a Helena, Bernat i Joana. Per tot, per sempre.

*I per als companys i companyes processats i perseguits
per l'1 d'octubre, amb tota la gratitud i solidaritat.*

PREFACI

UN ALTRE LLIBRE SOBRE EL PROCÉS?

Un altre llibre sobre el Procés? Potser és el que haurà pensat el lector en agafar aquest llibre. És una reacció habitual, i ben legítima atesa l'abundància de la producció editorial sobre el tema que hi ha hagut en els darrers temps a Catalunya. En aquest context, potser no és fàcil de justificar la necessitat d'un altre llibre sobre el Procés. Només cal visitar la secció de *no ficció* de qualsevol llibreria catalana per comprovar la ingent quantitat de llibres sobre el Procés que s'hi apilen. El fenomen ha generat fins i tot algun gag de programes d'humor, com el «Polònia» de TV3 o «La Competència» de RAC1.

Però més enllà de la broma, és evident que si les editorials produeixen aquesta quantitat de llibres sobre el Procés és perquè hi ha autors que els escriuen i lectors que els llegeixen. Tampoc no ens hauria de sorprendre. Hem viscut uns anys molt intensos, que sovint ens han costat de desxifrar. La societat catalana s'ha fet preguntes sobre el seu futur i, en molts casos, encara no ha trobat respostes satisfactòries. Tenim una societat molt polititzada, i això es tradueix també en els hàbits i preferències de lectura.

En la literatura sobre el Procés hi ha tota mena de material, però diria que el que hi predomina és la crònica pe-

riodística. Els periodistes ben informats han sentit la necessitat d'ordenar el seu material per exposar la narració d'uns temps políticament tan intensos. I als lectors algunes d'aquestes cròniques ens han ajudat molt a veure la imatge global, que sovint es perd en la quotidianitat. També abunda, com no podia ser d'una altra manera, testimonis en primera persona de moltes de les persones protagonistes d'aquests anys: polítics, advocats i activistes. Alguns d'aquests llibres seran material important per la memòria col·lectiva del futur. D'altres tindran una vida útil més curta. Però, en tot cas, l'abundància i varietat de llibres respon a les diverses necessitats de tipus diferents de lectors.

En aquest llibre el lector no hi trobarà una crònica periodística, ni un testimoni en primera persona dels anys del Procés (que en el meu cas no tindria cap interès, d'altra banda) sinó un intent d'oferir una reflexió sobre què ha passat i per què, i de plantejar també algunes hipòtesis sobre possibles solucions i camins de futur. Aquest tampoc no és un llibre de ciència política, malgrat que la ciència política sigui la meva professió. No està escrit des de la distància acadèmica, i tampoc no està farcit d'evidència empírica ni de citacions i referències a la literatura prèvia. Perquè pertany a un altre gènere, i he volgut marcar clarament les distàncies, tot i que la meva mirada a la realitat estigui necessàriament condicionada per la meva feina com a investigador i professor de ciència política. Aquest llibre, en tot cas, és un assaig polític, de part, que ofereix una perspectiva clarament escorada, identificada i identificable amb l'independentisme d'esquerres. Proposa, de fet, una mirada particular sobre el present i el futur del país que parteix d'un compromís polític explícit que no tinc cap interès a amagar.

Malgrat que no tinc cap pretensió de neutralitat, en aquestes pàgines hi ha un esforç per escapar del pamflet.

No és que no consideri el pamfet un gènere útil, en determinades circumstàncies. Útil i reconfortant, segons com. Però jo no hi tinc massa habilitat. I, en general, tinc una preferència per mirar de construir arguments analítics, i per la reflexió desapassionada sobre les causes i implicacions de les coses que passen. Em resulta més interessant i, sovint, també és més útil que el pamfet. A més, hi he fet així mateix un esforç per repassar i valorar arguments diferents i contraris als meus, i dialogar-hi tant com sigui possible. És intel·lectualment més estimulante, ens ajuda a reforçar els propis arguments i és, crec, més constructiu.

Aquest és, bàsicament, un llibre original, amb l'excepció parcial del capítol onzè, que és una adaptació d'un text originalment publicat en castellà a *La Maleta de Portbou*. Però bona part del contingut té el seu origen en reflexions i idees que he anat covant, i plantejant, els darrers anys en col·laboracions a mitjans com l'*Ara* o *Nació digital*. Ara, he pogut despullar les idees dels elements més conjunturals, arripats a l'actualitat, per mirar de fixar-me, ressaltar i desenvolupar els arguments de fons, deslliurat de la servitud dels terminis i dels límits de caràcters que imposa la premsa.

Escriure aquest llibre ha estat una bona oportunitat per revisar críticament els arguments i les diagnòsiques que he anat plantejant al llarg d'aquests anys intensos. Aquest exercici m'ha resultat útil per reflexionar sobre el paper que els analistes i articulistes hem fet al llarg de tot aquest procés, i avaluar en quina mesura hem pogut contribuir a millorar o empitjorar les coses. Crec que és una reflexió important que cal fer. Tenim, per dir-ho així, una certa obligació cívica de ser crítics i exigents amb nosaltres mateixos. Sense exageracions, això sí. Perquè és evident que el paper de l'anàlisi política ha estat secundari, i en cap cas determinant del que ha passat aquests anys a Catalunya. Però en la me-

sura que ocupem espai públic, tenim una responsabilitat col·lectiva d'autoexigència i autoavaluació.

Aquesta mirada retrospectiva m'ha permès constatar diverses coses. La primera és que fins i tot un pessimista com jo va caure en un excés d'entusiasme en alguns moments d'aquest procés. Diria que sempre m'he situat en l'extrem inferior de la distribució d'optimisme dins del moviment independentista: *ja està el Muñoz tirant aigua al vi*, m'he sentit dir diverses vegades. Però tot i així, vist en retrospectiva, alguns dels plantejaments que feia en determinats moments no s'escapaven de l'onada d'entusiasme que es va apoderar del sobiranisme i que, en cert sentit, li va emboirar la mirada. No he pensat mai, ni mai he escrit que la independència estigués a tocar, però certament en alguns moments em va arrossegar una sensació general que les coses estaven més obertes del que realment estaven. En particular, vaig sobreestimar la capacitat del referèndum de l'1 d'octubre d'interpel·lar un segment significativament més ampli de la societat catalana.

D'altra banda, també he de fer constar que sempre he dit el que pensava. Mirant enrere he trobat poc "càlcul" en les idees que plantejava. No té massa mèrit, tampoc: el fet de guanyar-me la vida fora del periodisme i de la política em dona un marge de llibertat que no tothom que intervé en el debat públic pot tenir. Però fins i tot quan no som esclaus del càlcul constant, és evident que el context condiciona el que diem i com ho diem. Anar a contracorrent és costós, especialment quan vas a contracorrent del teu entorn personal i polític. I ho és més en temps de xarxes socials, és clar. Demana una certa disposició d'esperit, i una esquena ampla. Per això, fins i tot si estem en condicions d'assumir els costos de dir coses que no agraden al nostre entorn, tenim tendència a endolcir-les i matisar-les massa.

Presentar idees incòmodes amb una certa delicadesa és necessari perquè siguin ben rebudes i s'hi presti atenció. Si no intentem plantejar les idees de manera que interpel·lin els seus destinataris, les intervencions que fem no resultaran útils i és fàcil caure en la *boutade*, tan efectista com estèril. Però és cert que hi ha un nivell de matís a partir del qual les idees que intentem transmetre poden resultar difícils de desxifrar i, per tant, correm el risc que resultin ineficaces. Per això, en revisar-les per escriure aquest llibre he optat per presentar algunes de les idees de manera més explícita i clara.

En tot cas, no ha estat un exercici fàcil. Ara fa gairebé dos anys que l'editor de L'Avenç, Josep Maria Muñoz, em va proposar que fes aquest llibre. Ha passat molt de temps. El fet d'haver tardat tant respon, entre d'altres coses, a una certa dificultat per aixecar la mirada. La intensitat política i la incertesa que ens acompanya fan difícil de plantejar exercicis analítics amb una mica més d'ambició que un article de diari. També, per què no dir-ho, la repressió i la meva relació personal amb algunes de les persones que la pateixen més directament m'ha dificultat la reflexió. Especialment, la reflexió crítica amb el moviment independentista, per raons que són relativament fàcils d'entendre.

La tesi del llibre

Això és un llibre escrit des del sobiranisme. Però no està pensat per agradar a tothom dins d'aquest espai, ni de bon tros. A banda de l'anàlisi retrospectiva sobre les arrels del Procés, proposa una crítica molt dura a la resposta de l'estat espanyol a l'embat independentista. Crec que el sobiranisme català va plantejar una sèrie de preguntes a la democràcia espanyola, i aquesta va decidir no respondre. Qui hi va respondre, en canvi, fou l'estat espanyol. La resposta de

l'estat, que defineixo com una resposta autoritària, no és homologable a les respostes que altres democràcies avançades han donat a reptes semblants. Expressa, en aquest sentit, un fracàs de la democràcia espanyola per acomodar al seu interior la plurinacionalitat constitutiva. Un excés de nacionalisme ha impedit a les institucions espanyoles afrontar la crisi catalana com ho hauria d'haver fet una democràcia consolidada. El llibre dissectiona críticament, també, altres respostes al Procés: la que ha promogut la polarització interna a la societat catalana, i també la que ha quedat ancorada en una lectura idealitzada del vell catalanisme.

Però no només mira cap enfora. També revisa críticament, i planteja objeccions de fons a algunes de les decisions i maneres de fer de l'independentisme durant els anys del Procés. Són plantejaments que he anat fent aquests anys, en la seva majoria. Però ara els intento explicar millor. Ara que l'independentisme es divideix entre *traïdors* i *hiperventilats*, un bon amic definia la meva posició com la d'un *traïdor avant la lettre*. Crec que és una bona manera de resumir-ho: si més no, s'entén bé què vol dir.

Estic convençut que l'independentisme és, fonamentalment, un moviment cívic, democràtic i progressista que busca ampliar l'esfera de drets i llibertats de la ciutadania. Per això hi he participat activament, de fet. Ben lluny, doncs, de la caricatura interessada que en fan alguns dels seus crítics suposadament més sofisticats, que s'esforcen a presentar-nos, sense gaire èxit, un moviment populista, autoritàri, xenòfob i insolidari. Tot això pertany al gènere de la propaganda, més que no de l'anàlisi. Però dit això, també crec que l'independentisme s'ha equivocat molt aquests anys. Ha comès alguns errors de fons que han de ser revisats críticament per poder avançar. El principal és, des del

meu punt de vista, la declaració d'independència del 27 d'octubre de 2017, que mai no s'hauria d'haver produït. I no només perquè no es donessin les condicions per fer-la efectiva, com es diu ara. La meua crítica és més de fons: aquella era una decisió mancada de la legitimitat suficient. I, atesa la transcendència que té una declaració d'independència, encara que fos simbòlica, caldria haver evitat fer aquest pas sense la legitimitat necessària. Afortunadament, crec que en el fons una part dels seus promotors eren conscients d'aquest dèficit de legitimitat, i per això van decidir no forçar més les coses per mirar de fer efectiva aquella declaració retòrica.

L'independentisme, en aquell moment, es va sobrevalorar i es va entotsolar. Va ser poc empàtic amb la resta del país, i no va ser prou conscient de la correlació de forces ni, sobretot, dels riscos de divisió interna a la societat catalana que plantejaven algunes decisions que anava prenent. I per això es va equivocar tant, aquell 27 d'octubre de 2017. No va ser cosa d'un dia, és clar. Era un error que tenia arrels en decisions prèvies, i que segurament cal anar a buscar al 2015 i el famós *full de ruta*.

Avui, més de dos anys després, l'independentisme ha anat corregint el seu rumb. Potser ho hauria de fer amb més claredat i de manera més explícita. O potser no. Però la repressió i la divisió interna, que s'origina en una lectura divergent del que va passar el 2017, ho dificulten enormement. La tesi que defenso és que ara l'independentisme ha de superar aquella etapa, i ha de posar al centre de la seva estratègia la necessitat de comptar amb un suport clarament majoritari. I, sobretot, que una de les claus serà la capacitat per generar un espai d'acord capaç d'articular políticament el 70% de la societat catalana que comparteix la voluntat d'avançar cap a un escenari de solució democràti-

ca. Una solució democràtica que, penso, haurà de passar per alguna forma d'amnistia, i per un referèndum en què s'hi pugui votar sobre la independència.

El llibre es divideix en quatre parts. En la primera, hi plantejo una anàlisi sobre els factors que poden explicar el procés independentista de 2010-2017. També hi dissecio les principals característiques del moviment sociopolític que ha protagonitzat el Procés. En la segona part em fixo en algunes de les respostes al Procés. Bàsicament, poso la mirada en tres respostes. Primer, la de l'estat, que és la més important. Després, analitzo el creixement de Ciutadans i la polarització interna a la societat catalana que expressa i fomenta. I, finalment, miro de dialogar críticament amb un corrent de pensament que defineixo com l'enyorança del vell catalanisme.

La tercera part es demana per què Catalunya no és independent. I condensa el balanç crític amb el Procés que he anat plantejant al llarg dels anys, centrat bàsicament al voltant de la qüestió de la legitimitat. Finalment, en el darrer bloc hi ha algunes reflexions sobre el panorama actual, després del Procés, i sobre el futur. Hi analitzo la divisió interna de l'independentisme, i discuteixo diversos escenaris de futur: els que veig possibles i els que veig desitjables. Hi faig alguna proposta estratègica més concreta per eixir de l'atzucac, també.

Aquest és un llibre escrit des del sobiranisme. Però no està pensat per agradar a tothom dins d'aquest espai. A banda de l'anàlisi sobre les arrels del Procés, el llibre critica durament la resposta de l'estat espanyol a l'embat independentista. El sobiranisme català va plantejar una sèrie de preguntes a la democràcia espanyola, i qui hi va respondre, en canvi, fou l'estat espanyol, amb una resposta autoritària, no homologable a les que altres democràcies avançades han donat a reptes semblants. El llibre fa una dissecció crítica, també, d'altres respostes al Procés: la que ha promogut la polarització interna a la societat catalana, i la que ha quedat ancorada en una lectura idealitzada del vell catalanisme. Però també revisa críticament i planteja objeccions de fons a algunes de les decisions i maneres de fer de l'independentisme durant el Procés. L'objecció principal és a la declaració d'independència del 27 d'octubre de 2017: no només perquè no es donessin les condicions per fer-la efectiva, sinó perquè estava mancada de la legitimitat suficient. La tesi que defensa l'autor és que l'independentisme ha de superar aquella etapa, i ha de posar al centre de la seva estratègia la necessitat de comptar amb un suport clarament majoritari.

En aquest assaig polític el lector no hi trobarà una crònica periodística, ni un testimoni en primera persona dels anys del Procés, sinó una reflexió sobre què ha passat i per què, i també el plantejament d'algunes hipòtesis sobre solucions i camins de futur possibles.

BIC JPH
ISBN 978-84-16853-38-0

L'AVENÇ Assaig